

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL X SKUNDO PRIEŠ ALYTAUS PATAISOS NAMUS

2020-04-06 Nr. 4D-2019/1-1558
Vilnius

SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius 2019 m. gruodžio 16 d. gavo X (toliau vadinama – Pareiškėjas) skundą (toliau vadinama – Skundas) (Skundo papildymo raštas gautas 2020 m. sausio 20 d.) dėl Alytaus pataisos namų (toliau vadinama – Alytaus PN) pareigūnų veiksmų (neveikimo), netinkamai nagrinėjant 2019-11-25 prašymą dėl papildomos siuntos perdavimo.

2. Skunde, be kitų aplinkybių, nurodoma:

2.1. „[...] Alytaus PN galimai dušo patalpose užsikrėčiau kojų pėdų grybeliu [...]“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta);

2.2. „[...] šiuo metu jau ilgą laiką šią ligą gydau ir išsigydęs norėjau pakeisti nešiojamą avalynę, sporto kedus, kad liga neatsinaujintų“;

2.3. „[...] kreipiausi 2019-11-25 Nr. 97-24 su prašymu į Alytaus PN direktorių priimti iš artimųjų vieną porą sportinės avalynės, kedus, papildomą siuntinį ir manau, tai yra svarbi priežastis [...]“;

2.4. „Ši mano prašymą užvizavo ir sveikatos priežiūros administratorė“;

2.5. „[...] direktorius tyčia mano artimiesiems nesuteikia galimybės perduoti sportinių kedų pakeisti avalynę išsigydžius pėdų grybelį.“

3. Pareiškėjas Seimo kontrolieriaus prašo ištirti Skunde nurodytas aplinkybes.

TYRIMAS IR IŠVADOS

Tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

4. Seimo kontrolierius 2019 m. gruodžio 19 d. raštu Nr. 4D-2019/1-1558/3D-3125 kreipėsi į Alytaus PN, prašydamas paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes. 2020 m. sausio 6 d. Seimo kontrolierius gavo Alytaus PN 2020 m. sausio 6 d. raštą Nr. 8-44.

Šiame rašte ir prie jo pridėtuose dokumentuose nurodoma:

4.1. „Nuteistasis X 2019-11-25 su prašymu kreipėsi į Alytaus PN direktorių Genadijų Lepiochiną, kad nuteistojo artimieji perduotų papildomą siuntinį, vieną porą sportinių batų, kedų.“

4.2. „Alytaus PN direktorius 2019-12-03 netenkino nuteistojo prašymo dėl sportinių batų, kedų, nes nuteistasis pašto siuntinį buvo gavęs 2019-10-31.“

4.3. „Nuteistasis 2019-11-14 ir 2019-12-12 kreipėsi į medikus dėl pėdų grybelio.“

4.4. „Nuteistasis 2019-12-12 pakartotinai su prašymu kreipėsi į Alytaus PN direktorių, kad nuteistojo artimieji perduotų papildomą siuntinį, vieną porą sportinių batų, kedų. Alytaus PN

direktorius tenkino nuteistojo prašymą.“

5. 2020 m. sausio 20 d gautas Pareiškėjo Skundo papildymo raštas, prie kurio Pareiškėjas pateikia pakartotinį 2019-12-12 kreipimąsi dėl papildomo siuntinio perdavimo; šį jo prašymą Alytaus PN administracija tenkino.

Tyrimui reikšmingi teisės aktai

6. Europos Tarybos Ministrų Komiteto 2006 m. sausio 11 d. priimtos rekomendacijos šalims narėms Nr. (2006)2 „Dėl Europos kalėjimų taisyklių“:

42.3 *punktas* – „Tiriant kalinius, praktikuojantis gydytojas arba jam pavaldi kvalifikuota medicinos sesuo turi ypatingai atkreipti dėmesį į šiuos aspektus: [...] b. nustatyti fizinius ir protinius susirgimus bei imtis atitinkamų gydymo priemonių ir tęsti jau pradėtą gydymą;

[...]

72.1. Vadovaujant kalėjimams, turi būti vadovujamasi etinėmis nuostatomis, kurios įpareigoja elgtis su kaliniais humaniškai ir gerbiant prigimtine žmogaus teisę – orumą.

72.2. Darbuotojai turi aiškiai suvokti kalinimo sistemos veiklos tikslą. Administracija turi užtikrinti vadovavimą, kaip tą tikslą geriau pasiekti.“

7. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso (toliau vadinamas ir – BVK):

95 *punktas*. *Nuteistųjų teisė gauti pašto bei perduodamus siuntinius ir smulkiuosius paketus*

„1. „Nuteistiesiems leidžiama per šešis mėnesius gauti vieną pašto arba perduodamą drabužių, patalynės (išskyrus antklodę, čiužinį ir pagalvę), avalynės siuntinį.“

8. Prašymų ir skundų nagrinėjimo ir asmenų aptarnavimo viešojo administravimo subjektuose taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007-08-22 nutarimu Nr. 875 (toliau vadinama – Prašymų ir skundų nagrinėjimo taisyklės):

37 *punktas* – „Į skundus atsakoma laikantis Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatyme nustatytos tvarkos“;

38 *punktas* – „Atsakyme, kuriame nurodomos atsisakymo suteikti prašomą administracinę paslaugą, informaciją, priimti administracinį sprendimą priežastys, arba institucijos siunčiamame pranešime apie asmens prašymo ar skundo nenagrinėjimo priežastis asmuo ar jo atstovas turi būti informuojamas apie tokio atsakymo apskundimo tvarką, nurodant institucijos (-ų), kuriai (-ioms) gali būti paduotas skundas, pavadinimą (-us) ir adresą (-us), taip pat terminą (-us), per kurį (-iuos) gali būti pateiktas skundas.“

Tyrimui reikšminga Lietuvos Respublikos teismų praktika

9. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (LVAT) 2012 m. gruodžio 20 d. sprendime, priimtame administracinėje byloje Nr. A-822-3206-12, konstatavo:

„Pagal Tarnybos Kalėjimų departamente prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos statuto (2008 m. lapkričio 6 d. įstatymo Nr. X-1791 redakcijos) 5 straipsnį, Kalėjimų departamentas ir jam pavaldžios įstaigos (pagal Statuto 2 straipsnio 1 dalį, pataisos namai yra Kalėjimų departamentui pavaldi įstaiga) savo veikloje vadovujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Bausmių vykdymo kodeksu, Baudžiamuoju kodeksu, Baudžiamojo proceso kodeksu, Suėmimo vykdymo įstatymu, kitais įstatymais, šiuo statutu, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis ir kitais teisės aktais. Pagal Statuto 4 straipsnį, Kalėjimų departamento ir jam pavaldžių įstaigų veikla grindžiama teisingumo, teisėtumo, žmogaus teisių ir laisvių gerbimo, suimtųjų ir nuteistųjų lygybės

prieš suėmimo ir bausmių vykdymo įstatymus, humanizmo, bausmių vykdymo individualizavimo, progresyvaus bausmių atlikimo ir viešumo principais.“

10. LVAT praktika, taikant Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo normas; pritarta LVAT teisėjų 2016 m. birželio 1 d. pasitarime:

IV.3. Proporcingumo principas. 27 punktas – „Konstitucinis proporcingumo principas, kaip vienas iš konstitucinio teisinės valstybės principo elementų, reiškia, kad teisės aktuose numatytos priemonės turi atitikti teisėtus ir visuomenei svarbius tikslus, šios priemonės turi būti būtinos minėtiems tikslams pasiekti ir jos neturi varžyti asmens teisių ir laisvių akivaizdžiai labiau, negu reikia šiems tikslams pasiekti (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d., 2009 m. gruodžio 11 d., 2012 m. vasario 6 d., 2012 m. spalio 31 d. nutarimai)“;

31 punktas – „Kaip parodo apžvelgta Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika, proporcingumo principas yra reikšmingas tiek vertinant viešojo administravimo subjekto priimtus individualius administracinius aktus, ypač susijusius su sankcijų skyrimu ir asmenų teisių bei laisvių ribojimu, tiek – norminius administracinius aktus.“

Tyrimo išvados

11. Skunde nurodoma, kad Alytaus PN pareigūnai neleidžia perduoti papildomos siuntos – sportinių batų, kuriuos Pareiškėjas norėtų pasikeisti išsigydęs pėdų grybelį.

12. Skundo tyrimo metu nustatyta, kad 2019 m. lapkričio 25 d. Pareiškėjas kreipėsi į Alytaus PN administraciją su prašymu leisti jam iš artimųjų gauti papildomą siuntą – sportinių batų porą, kadangi išsigydžius pėdų grybelį reikalinga avalynę pasikeisti. Aplinkybę, kad Pareiškėjas Alytaus PN buvo gydytas nuo pėdų grybelio, patvirtina Pareiškėjo asmens sveikatos istorijos išrašai.

Pareiškėjo prašymą leisti artimiesiems perduoti papildomą siuntą – sportinius batus vizavo Sveikatos priežiūros administratorė: „Rekomenduojama leisti“. Tačiau Alytaus PN direktorius neleido Pareiškėjui perduoti papildomo siuntinio, vizuodamas prašymą: „Prieštarauju“, taip pat prašyme įrašyta pastaba, jog nuteistajam išaiškintos BVK 95 straipsnio nuostatos. Pažymėtina, kad atsakymo į šį Pareiškėjo prašymą Alytaus PN jam nepateikė, t. y., nebuvo raštu paaiškinta, dėl kokių priežasčių ir kokiais teisės aktais vadovaujantis buvo priimtas sprendimas jo prašymo netenkinti, nors, kaip minėta, pagal nustatytą teisinį reglamentavimą (šios pažymos 8 punktas), viešojo administravimo subjektas (šiuo atveju – Alytaus PN), priimdamas sprendimą atsisakyti tenkinti besikreipiančiojo (šiuo atveju – Pareiškėjo) prašymą, privalo nurodyti tokio sprendimo priežastis, apskundimo tvarką ir terminus.

13. Teismų praktikoje, taikant viešojo administravimo įstatymo normas, proporcingumo principas reiškia, kad teisės aktuose numatytos priemonės turi atitikti teisėtus ir visuomenei svarbius tikslus, šios priemonės turi būti būtinos minėtiems tikslams pasiekti ir jos neturi varžyti asmens teisių ir laisvių akivaizdžiai labiau, negu reikia šiems tikslams pasiekti. Proporcingumo principas yra reikšmingas vertinant viešojo administravimo subjekto priimtus individualius administracinius aktus, ypač susijusius su sankcijų skyrimu ir asmenų teisių bei laisvių ribojimu.

14. Alytaus PN administracija, atsisakydama leisti Pareiškėjui gauti papildomą siuntinį – sportinius batus, formaliai pritaikė BVK 95 straipsnio 1 dalies nuostatas, nesivadovavo racionalumo bei proporcingumo principais. Ji neįvertino prašymo aplinkybių, t. y. koku tikslu Pareiškėjas kreipėsi dėl papildomo siuntinio ir to, kad tai susiję su sveikatos užtikrinimu, nebuvo vertinama ir Sveikatos priežiūros specialisto rekomendacija.

Europos kalėjų taisyklėse pabrėžta būtinybė pareigūnams vadovautis taip pat ir etinėmis

nuostatomis, kurios įpareigoja elgtis su kalintais humaniškai ir gerbiant prigimtine žmogaus teisę – orumą. Humanizmo principu siekiama, kad nuteistiesiems bausmės atlikimo sąlygos būtų kuo humaniškesnės. Nuo šio principo laikymosi priklauso nuteistųjų mikrosocialinės sąlygos (materialinis buitinis aprūpinimas, sveikatos priežiūra) laisvės atėmimo vietose.

Europos Žmogaus Teisių Teismas taip pat yra ne kartą pažymėjęs, jog tam tikrais atvejais nuteistajam reikalinga papildoma apsauga dėl jo padėties pažeidžiamumo ir dėl to, kad valstybė dėl šio asmens prisiima atsakomybę. Šiame kontekste Europos žmogaus teisių konvencijos 3 straipsnis (niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas) nustato valstybės institucijoms pozityvią pareigą užtikrinti, kad asmens kalinimo sąlygos nepažeistų jo žmogiškojo orumo, kad šios priemonės vykdymo būdas ir metodas nesukeltų jam tokių kančių ir sunkumų, kurių intensyvumas viršytų neišvengiamai kalinimui būdingą kentėjimo laipsnį, ir kad, atsižvelgiant į praktinius su įkalinimu susijusius poreikius, būtų adekvačiai užtikrinama jo sveikata ir gerovė. Valstybė turi garantuoti, kad kalinami asmenys būtų laikomi sąlygomis, kurios užtikrina, jog jų orumas būtų gerbiamas, o bausmių vykdymo būdai ir metodai nesukeltų šiems asmenims didesnių ir intensyvesnių išgyvenimų už tuos, kurie yra neišvengiami asmeniui būnant kalinamu.

Įvertinus tai bei Skundo tyrimo metu konstatuotas aplinkybes, darytina išvada, kad Alytaus PN administracija, atsisakydama suteikti galimybę nuteistajam pasikeisti avalynę po to, kai jis išsigydė pėdų grybelį, neatsižvelgė į Sveikatos priežiūros specialisto pateiktą rekomendaciją, visapusiškai neįvertino nuteistojo būklės ir tik formaliai išnagrinėjo jo 2019-11-25 prašymą.

15. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, Pareiškėjo Skundas dėl Alytaus PN pareigūnų veiksmų (neveikimo), netinkamai nagrinėjant 2019-11-25 prašymą dėl papildomos siuntos perdavimo, yra pagrįstas.

Atsižvelgiant į tai, kad po Seimo kontrolieriaus bei pakartotinio Pareiškėjo kreipimusi Alytaus PN administracija patenkino Pareiškėjo 2019-12-12 prašymą ir priėmė sprendimą suteikti jam papildomą siuntinį (perduoti avalynės porą), Seimo kontrolieriaus rekomendacija neteiktina. Tačiau atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad atsisakymai tenkinti prašymus turi būti tinkamai informinti, t.y. pateikti raštu, turi būti nurodytos tokio sprendimo priežastys, apskundimo tvarka ir terminas (šios pažymos 8 punktas).

Alytaus PN direktoriui Genadijui Lepiochinui rekomenduotina imtis priemonių, kad ateityje pareiškėjų skundai būtų tiriami atidžiai, įvertinant visas skunduose nurodytas aplinkybes, o priėmus sprendimą netenkinti prašymo teikiami atsakymai atitiktų Prašymų ir skundų nagrinėjimo taisyklių nuostatas.

SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAS

16. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia X Skundą dėl Alytaus pataisos namų pareigūnų veiksmų (neveikimo), netinkamai nagrinėjant 2019-11-25 prašymą dėl papildomos siuntos perdavimo, pripažinti **pagrįstu**.

SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJA

17. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 17 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius Alytaus pataisos namų direktoriui Genadijui Lepiochinui rekomenduoja imtis priemonių, kad ateityje pareiškėjų skundai būtų tiriami atidžiai, įvertinant visas skunde nurodytas aplinkybes, o priėmus sprendimą netenkinti prašymo, teikiami atsakymai atitiktų Prašymų ir skundų nagrinėjimo taisyklių nuostatas.

18. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad informacija apie siūlymų (rekomendacijų) išnagrinėjimą Seimo kontrolieriui turi būti pateikiama nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, atsižvelgiant į Seimo kontrolieriaus siūlymą (rekomendaciją), **bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo siūlymo (rekomendacijos) gavimo dienos.**

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas